

[← Forrige artikel](#)

Bomber for Stalin

Kategori: Anmeldelser

Visninger: 280

Del artikel: [f](#) [t](#) [in](#)

Thomas Hee

Bomber for Stalin. Da København var centrum for kommunistisk terror

Lindhardt og Ringhof, 2024, 304 sider, 299,95 kr.

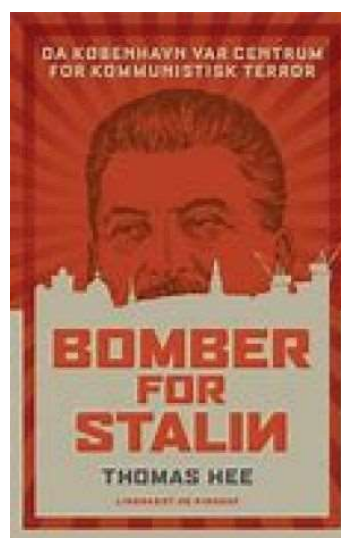
Helvedesmaskiner i Mellemkrigstiden

Af Bjarne S. Bendtsen

Hvis man skulle mene, at nutiden er risikofuld og sprængfarligt polariseret, at der lurer farer i både øst og vest, nord og syd – left, right and center, som englænderne siger – så kan man måske blive lidt beroliget ved at læse journalist Thomas Hees fundamentalt spændende og interessante bog om det hemmelige, internationale netværk af radikaliserede kommunister, der med udgangspunkt i blandt andet København udførte en lang række bombeangreb mod civile skibe i 1930'erne. Eller beroliget er måske så meget sagt, men så om ikke andet blive mindet om, at det ikke kun er vores tid, der er fyldt med paranoide spændinger mellem staterne, og hvor man rask væk konstruerer sin egen sandhed om virkeligheden, som det nu passer ind i ens politiske kram. Og hvor man rask væk betragter andre mennesker som brikker, der kan ofres i den indædte kamp for den politiske sandhed, man tror på.

Bogen 'Bomber for Stalin. Da København var centrum for kommunistisk terror' består af tre dele, der kronologisk gennemgår sagen om dette hemmelige netværk og dets aktioner: Skabelsen (1935-37), Aktionerne (1937-40) og Opklaringen (1941-45), hvor man kan ane den spændingsfokuserede, krimiinspirerede tilgang i opbygningen – og det er da også, som allerede antydnet, en så vild og kulørt sag, at det lige så godt kunne have været fiktion.

Men bogen bygger på grundige arkivstudier, primært i PET's arkiv, oplyser forfatteren i det korte forord, hvor han betegner bogen som en dokumentarisk skildring. I forordet ridses situationen desuden kort op: At København i årene frem mod Anden Verdenskrigs udbrud var et af de centrale forbindelsespunkter for sovjetisk, undergravende arbejde; der blev smuglet store pengebeløb,

forfalskede dokumenter, sindrigt kodede beskeder, våben og sprængstoffer gennem den danske hovedstad af hemmelige kurerer. København og Danmark var dog mere end blot et transitland for denne illegale virksomhed for de sovjetiske efterretningstjenester: København blev fra midten af 1930'erne hovedkvarter for det omtalte netværk af radikaliserede kommunister, der i de følgende år udførte en række spektakulære angreb på civile skibe – skibe, der sejlede for Sovjetunionens fjender. Disse angreb blev udført med hjemmelavede, tidsindstillede bomber, som på forskellig vis blev smuglet ombord på skibene. Det lykkedes netværket at angribe mindst 25 handels- og passagerskibe, som sejlede for nazistiske, fascistiske eller andre antisovjetiske lande. Skibe, der havde kul, malm, korn eller lignende i lasten, men også store passagerdampere med tusindvis af mennesker ombord blev forsøgt angrebet.

I den første del af bogen lægges der ud med en noget mindre storladet og drabelig aktion: Vi befinder os på kajen ved Orientbassinet i Københavns Nordhavn en mørk septembernat i 1935, hvor en – i starten spændingsopbyggende anonym – ung mand i strømpesokker sniger sig ombord på den gamle amerikadampner 'United States', som DFDS havde pensioneret, men fået et godt tilbud på fra et italiensk rederi, som ville hugge skibet op. Blandt de københavnske sømænd opstod der dog hurtigt det rygte, at Mussolini ville bruge det til at sejle tropper til Abessinien, det nuværende Etiopien, hvor den italienske diktator førte kolonikrig. Det var et foretagende, som de kommunistiske sømænd i sømandsklubben i Gothersgade var voldsomt imod, og derfor sneg den unge mand, Kaj Gejl, sig ombord på skibet og stak ild på det ved hjælp af petroleummet fra en lampe, han fandt ombord. Skibet udbrændte ikke fuldstændig, men dog så meget, at det blev hugget op – i Italien.

Kaj Gejl var dermed et oplagt emne til den hemmelige gruppe, som snart efter blev dannet på det sovjetiske efterretningstjeneste NKVD's initiativ af den garvede tyske kommunist Ernst Wollweber, som skulle blive netværkets hovedperson, og som i øvrigt senere blev chef for Stasi i DDR. Medlemmerne blev hvervet blandt de kommunistiske søfolk, men de måtte ikke være officielle medlemmer af DKP, så deres illegale terrorvirksomhed kunne føres tilbage til partiet. Efter en del startvanskeligheder med at fremstille de brandbomber, som gruppen placerede i skibene, de ville sabotere, kom deres arbejde efterhånden op i omdrejninger. Så meget, at deres ødelæggelser åbenbart generede Nazityskland tilstrækkeligt til, at tre navngivne medlemmer fra den blev fremhævet i den proklamation til det tyske folk, som blev udsendt, da Tyskland angreb Sovjetunionen i 1941, skriver Hee.

Efter den vaklende start forgrenede netværket sig da også ud over hele Nordeuropa med medlemmer i Sverige, som blandt andet stjal dynamit i jernminerne i Kiruna, en celle i Norge, i Østersøregionen, og vigtige grupper i de store havnebyer Rotterdam og Antwerpen, som hollænderen Josef Schaap var leder af. Schaap var Wollwebers stedfortræder og regnedes af Gestapo, som snart interesserede sig indgående for netværket, som organisationens nummer to efter Wollweber.

Formålet med aktiviteterne var i følge den norske celles chef, Martin Hjelmen, ikke at sænke så og så mange skibe, men det vigtigste var, at "tyskerne skulle forstå, at de havde en hemmelig fjende, som modarbejdede og irriterede dem. Og de skulle vide, hvor stærk denne fjende var." (s. 135) Dette forehavende lykkedes gruppen altså så godt med, at den blev nævnt i den tyske proklamation i forbindelse med angrebet på Sovjetunionen 22. juni 1941. Gestapos interesse er derfor næppe overraskende, det er det måske nærmere, at Gestapo arbejdede nært sammen med dansk og svensk politik på at optræve netværket, og at de gjorde det allerede længe inden den tyske besættelse af Danmark.

Thomas Hee har med 'Bomber for Stalin' skrevet en spændende og læseværdig bog om et af mellemkrigstidens mange grumsede hjørner, som bestemt fortjener at blive læst. Ikke kun for den fundamentalt spændende historie, som han her afdækker, men også for de interessante overvejelser, som den slags sabotage leder til. Hee nævner i forordet, at cellens medlemmer i samtiden blev betragtet som terrorister, hvilket vel kan forklare dansk politis måske noget overremsige samarbejde med Gestapo, men at nogle i eftertiden har forsøgt at nuancere deres aktioner, blandt andre den afdøde søfartshistoriker Christian Tortzen, som har karakteriseret

Wollwebers danske celle som en slags forløber for modstandskampen mod den tyske besættelsesmagt. Hvis de havde ventet nogle år, ja, så havde der vel ingen tvivl været om den sag.

Og hvis der skal findes et enkelt hår i suppen, og den slags skal anmeldere jo lede efter, når de er ude at spise, så er alfabetisering af litteraturlisten efter fornavn ikke noget, der får mange Michelin-stjerne herfra. Men ellers er bogen på alle måder velskrevet, godt opbygget og klart anbefalelsesværdig.

[Historie-online.dk, den 4. juni 2024]

← [Forrige artikel](#)

SE RELATEREDE ARTIKLER

NYT BILLEDVÆRK OM FRIVILLIGE I WAFEN SS

I ORKANENS ØJE

DEN RØDE BRÆNDING

Museumsnumre 84 - klokke

Ole Mortensøn fortæller om kirkeklokker, skibsklokker, skoleklokker

TV-tips, uge 25, 2024

Bl.a. en udsendelse om de mystiske nazcalinjer i Perus ørken

Blicher og herregårdene

Gå på opdagelse i Blichers herregårdsnoveller fra Blicheregnet – ny særudstilling fra 15. juni 2024

Dansk Historisk Fællesråd varsler medlemsundersøgelse